

Sprawozdanie z Konferencji „Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce”, (Gdańsk 7 – 8 kwietnia 2014 r.)

W dniach 7 – 8 kwietnia 2014 roku w Gdańsku odbyła się Konferencja zatytułowana „Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce”, organizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego i Służbę Więzienną. Konferencja podzielona była na kilka sesji tematycznych, podczas których wygłaszane były referaty. Poruszano następujące kwestie: sens i bezsens długotrwałej izolacji więziennej, sprawcy niebezpieczni problem stary czy nowy, neurobiologiczne efekty długotrwałej izolacji więziennej, długoterminowi z zaburzeniami preferencji seksualnych, długotrwałe kary pozbawienia wolności na tle dyrektyw sądowego wymiaru kary, praktyka wykonywania długoterminowej kary pozbawienia wolności na podstawie pracy w zakładach karnych oraz probacja czy egzekucja – warunkowe przedterminowe zwolnienie z kar długoterminowych. Referaty wygłaszali zarówno wybitni eksperci akademicy jak i praktycy związani z orzekaniem i wykonywaniem kar długoterminowych. Podniesiono wiele istotnych i bardzo interesujących kwestii oraz sformułowano szereg postulatów *de lege ferenda*, w kontekście planowanych nowelizacji prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego. Nie sposób w tym miejscu przytoczyć wszystkich wypowiedzi, co też nie jest konieczne z uwagi na planowaną publikację książki pokonferencyjnej. Warto jednak wspomnieć o kilku choćby problemach omawianych w referatach i podczas dyskusji nad nimi.

Wielu ekspertów zwracało uwagę na trudność w rozumienie samego pojęcia „długoterminowa kara pozbawienia wolności”. Wskazywano, że uznaje się za taką bez wątpienia karę dożywotniego pozbawienia wolności jak i karę 25 lat pozbawienia wolności. W przypadku terminowych kar pozbawienia wolności nie ma już jednak zgodności. Niektórzy za kary długoterminowe uznają kary powyżej lat 10 lub 5 a nawet 3, 2 lat i roku. Poddano pod wątpliwość fakt, że cele kary, zarówno dla jednego miesiąca pozbawienia wolności jak i dożywotniego pozbawienia wolności, sformułowane są jednakowo i kary te orzekane są w oparciu o takie same kryteria. Między innymi prof. UMK dr hab. Wioletta Konarska – Wrzosek, podkreśliła konieczność sformułowania precyzyjnych dyrektyw szczegółowych, które powinny stanowić podstawę wymiaru kar najsurowszych. Zwróciła również uwagę na fakt, że punktowa kara 25 lat pozbawienia wolności oraz kara dożywotniego pozbawienia wolności, przyjęta w polskim systemie karnym, ogranicza w pewien sposób niezawisłość sędziowską. Dostrzegła potrzebę zmniejszenia represyjności prawa karnego w tym zakresie i wprowadzenia np. jednej kary długoterminowej pomiędzy 20 – 30 lat, co zwłaszcza przy przestępstwach popełnianych przy współudziale kilku sprawców gwarantowało by niezawisłość orzekania i wewnętrzną sprawiedliwość wyroku. Również prof. UAM Piotr Stępiak, zwrócił uwagę na znaczne ograniczenia sędziego w procesie wyrokowania poprzez pozostawienie mu fikcyjnego wyboru pomiędzy karą 25 pozbawienia wolności a dożywotciem. Wielokrotnie podnoszono konieczność wprowadzenia wyłączeń stosowania kar długoterminowych wobec sprawców młodocianych i odpowiadających na zasadach kodeksu karnego nieletnich. Prof. Henryk Machel podkreślał, że długoterminowa izolacja więzienna jest niezwykle uciążliwa dla skazanych, którzy nie potrafią myśleć perspektywicznie, ale

także stanowi poważny kryzys dla rodziny osadzonego. Prof. Andrzej Rzepliński referując wnioski z prowadzonych badań nad skazanymi na karę dożywotniego pozbawienia wolności przebywającymi w polskich placówkach penitencjarnych, podkreślił, że nie możemy mówić o problemie więźniów niebezpiecznych a raczej o zjawisku. Słowo „problem” sugeruje bowiem, że istnieje możliwość znalezienia rozwiązania, natomiast w przypadku sprawców niebezpiecznych mamy do czynienia ze zjawiskiem społecznym, które występowało, występuje i będzie występowało w przyszłości. Zwrócono również uwagę, że co prawda większość skazanych na kary długoterminowe to istotnie przestępcy niebezpieczni, ale są wśród nich i tacy którzy odbywają wyroki wynikające z sumy kar krótkoterminowych orzekanych wcale nie za ciężkie przestępstwa. Przywołano również Europejskie Reguły Więzienne, które wyraźnie wskazują, że izolacja więzienna jest dolegliwa i szkodliwa a cały system penitencjarny ma za zadanie redukcję i osłabianie tych szkód. Wiele uwagi poświęcono także instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia w tym zwłaszcza z kar długoterminowych. Wskazywano na mieszany charakter materialno – karny i penitencjarny tej instytucji oraz sformułowano wiele postulatów *de lege ferenda* wobec kształtu warunkowego przedterminowego zwolnienia, a zwłaszcza konieczności zrezygnowania z możliwości podwyższania dolnego progu formalnego możliwości ubiegania się o nie przez sąd I instancji orzekający w sprawie na podstawie art. 77 § 2 kodeksu karnego, co w ocenie prof. UW dr hab. Jarosława Utrata – Mileckiego jest wyrazem systemowego votum nieufności dla sędziów penitencjarnych. Zwracano uwagę również między innymi na konieczność złagodzenia przesłanek uprawniających do ubiegania się o warunkowe zwolnienie oraz bezwzględne utrzymanie tej instytucji przy karze dożywotniego pozbawienia wolności, która bez perspektywy opuszczenia zakładu karnego, czyniłaby ze skazanego przedmiot a nie podmiot systemu penitencjarnego. Dyskutowano również nad tym, że warunkowe przedterminowe zwolnienie jest przede wszystkim instytucją polityczno – kryminalną, sprzyjającą także walce z przeludnieniem w zakładach karnych i długotrwałym oczekiwaniem na odbycie kary, które prof. Jarosław Warylewski nazwał wprost niehumanitarnym.

Konferencja była bardzo interesująca, ponieważ pokazywała omawianą problematykę pod kątem teorii i praktyki. Spojrzenie ekspertów akademickich łączyło się z opiniami doświadczeń praktycznych. Postawiono wiele ważnych pytań, na które powinniśmy próbować wypracować odpowiedzi właśnie we wspólnym interdyscyplinarnym gronie akademików i służby więziennej. Zebranie materiałów z konferencji w publikacji książkowej będzie kolejnym krokiem w unowocześnianiu polskiego prawa i systemu tak penitencjarnego jak i szerzej karnego.